

Yhdenvertaisuuskävely

Yhdenvertaisuuskävely on toiminnallinen harjoitus, jossa tuodaan näkyviin yhteiskunnassa esiintyvää eriarvoisuutta, sekä etuoikeuksien jakaantumista kuvitteellisten roolien kautta. Harjoitusta voi hyödyntää nuorten kanssa työskennellessä, tai oman työyhteisön kesken yhdenvertaisuustyön tukena. Ohjaussuunnitelma sisältää ohjeet harjoituksen vetämiseen ja tarvittavat materiaalit kahteen hieman toisistaan eroavaan versioon.

Soveltuu yli 14-vuotiaille

Sopiva osallistujamäärä: 5–20 henkilöä

Aika: noin 15–30 minuuttia

Tarvitaan:

- Tarpeeksi iso alue/huone, jossa on tilaa liikkua
- Paperia roolilappuja varten/roolilaput tulostettuina

Ohjelmasta on kaksi eri versiota

Perusversiossa roolien hahmot ovat kaikki täysi-ikäisiä, ja väittämät sijoittuvat vahvasti aikuisten maailmaan. Rooleja on kahdenlaisia, yksinkertaisia tai tarkempia.

- Yksinkertaiset roolit ovat luonteeltaan yleispätevämpiä, eikä niissä ole tarkkaa ikää. Ne sopivat hyvin kaikenlaisille ryhmille.
- Tarkemmat roolit tarjoavat enemmän informaatiota, kuten tarkan iän ja yksityiskohtaisemman kuvan hahmon elämäntilanteesta tai ominaisuuksista. Niiden avulla ohjelmaan voi luoda enemmän haastetta ja lisää syvyyttä.

Nuorten versiossa roolien hahmot ovat kaikki alaikäisiä, ja väittämät käsittelevät enemmän nuorille ajankohtaisia teemoja. Nuorten roolit ovat

perusversion yksinkertaisten roolien kaltaisia, niissä ei ole määritelty tarkkaa ikää, ja elämäntilanteen kuvaus on pidetty hyvin yleisellä tasolla.

Versioita voi myös halutessaan kokeilla sekoittaa valitsemalla molemmista rooleja ja väitteitä, esimerkiksi jos ohjattavassa ryhmässä on sekä täysi-ikäisiä, että alaikäisiä.

Ohjeet

- Jokaiselle osallistujalle jaetaan kuvitteellinen rooli, jota he eivät saa paljastaa muille. Kerrotaan, että mikäli roolissa on jotain epäselvää tai ei ole jostain aivan varma, voi pyytää selvennystä tai halutessaan saada toisen roolin (mikäli ylimääräisiä on).
 - Huom. Vetäjä voi myös halutessaan valikoida ohjelmaan mukaan otettavat roolit, sen sijaan että ne olisivat täysin sattumanvaraiset. Mukana tulisi kuitenkin olla yksi selvästi muita etuoikeutetummassa asemassa oleva rooli (lihavoidut roolit), jotta lopullinen asetelma peilaisi selkeämmin yhteiskunnan tilaa. Näkyvän kontrastin luominen on ohjelman keskeinen tarkoitus.
- Selitetään, että rooleissa on määritetty joitain asioita, mutta väitteissä saattaa tulla vastaan sellaisia tekijöitä, joita ei ole suoraan määritelty. Tällöin osallistujan tulee itse pohtia miten hän näkisi asian kyseisen roolin kohdalla.
- Ohjelman vetäjä lukee yksi kerrallaan väitteitä, ja mikäli osallistuja kokee väitteen pitävän paikkansa hänen roolinsa kohdalla, hän ottaa yhden askeleen eteenpäin. Jos osallistujan mielestä väite ei päde hänen roolinsa kohdalla, hän jää paikoilleen.
 - Väitteiden määrää voi muokata osallistujien, käytettävissä olevan ajan ja roolien mukaan.
- Osallistujat asettuvat riviin määritetylle aloitusviivalle. Käydään läpi ohjelman kulku, sekä määritetään suurin piirtein minkä pituinen askel otetaan, jos väite sopii rooliin. Kehotetaan rohkeasti pyytämään

tarkennusta tai lukemaan väite uudestaan, jos joku kokee sen tarpeelliseksi.

- Voidaan myös sopia, että mikäli osallistuja ei ole aivan varma, tai kokee väitteen sopivan vain osittain tai joillain ehdoilla, hän voi ottaa puolikkaan askeleen eteenpäin.
- Kun kaikki väitteet on luettu, pyydetään osallistujia jäämään paikoilleen, ja yksitellen lukemaan ääneen rooli, joka heille oli annettu.
- Puretaan ohjelma keskustelemalla. Purkukeskustelu voidaan käydä esimerkiksi siirtymällä yhdessä ringiin.
- Nuorten versiossa purkukeskustelun kysymyksiä on muotoiltu hieman eri tavoin, mutta se sopii käytettäväksi myös perusversion kanssa.
 - **Ohjelman huolellinen purkaminen on erityisen tärkeää.**
Purkukeskustelua käydessä olisi hyvä seurata osallistujien tunnereaktioita, jotkin rooleista saattavat olla todella henkilökohtaisesti koskettavia, ja aiheuttaa vahvoja tunteita. Ohjelman vetäjän tulisi huolehtia, että osallistujat pääsevät irrottautumaan rooleista ja siirtymään ohjelmasta eteenpäin, niin ettei mikään jäisi vaivaamaan ohjelman päätyttyä.
- Ohjelman voi vetää yksittäisenä harjoituksena, mutta se sopii myös alustamaan laajempaa keskustelua etuoikeuksista ja yhdenvertaisuudesta.
- Ohjelman tavoitteena on tarkastella yhdenvertaisuutta, sen toteutumista yhteiskunnassa, etuoikeuksien jakaantumista ja vaikutusta, sekä herättää ajatuksia etuoikeuksien tunnistamisen merkityksestä, kun rakennetaan kaikille reilua ja yhdenvertaista yhteiskuntaa.

Perusversio

Yksinkertaiset roolit

- Nuori nainen, jolla on vaikea masennus
- **Esihenkilöasemassa oleva nuori aikuinen**
- Kahden pienen lapsen yksinhuoltajaäiti
- Kouluikäisen lapsen yksinhuoltajaisä
- Keski-ikäinen työttömäksi jäänyt mies
- Nuori mies, joka pukeutuu feminiinisesti
- Autismin kirjolla oleva mies
- Keski-ikäinen korkeakoulutettu maahanmuuttajanainen
- Nuori turvapaikanhakija nainen, jolla on pieni vauva
- Juuri täysi-ikäiseksi tullut päihderiippuvainen nuori
- Nuori näkövammaisen nainen
- Pyörätuolia käyttävä eläkeläinen
- Seksuaalivähemmistöön kuuluva nainen
- Keski-ikäinen transnainen
- Muunsukupuolinen opiskelija
- Pakolaismies, joka ei puhu suomea
- Kehitysvammaisen nuori aikuinen
- Keski-ikäinen musliminainen
- Perinteistä romanipukua käyttävä nuori romaninainen
- Nuori opiskelija, jolla on lukivaikeus
- Vanhempi suomenruotsalainen, joka puhuu vain vähän suomea
- Kuuro nuori aikuinen
- Helsingissä asuva saamelainen opiskelija
- **Menestyvän yrityksen toimitusjohtaja**

Tarkat roolit

64-v mies, jolla on kehitysvamma Asuu aviopuolisonsa kanssa	34-v nainen Kotoisin Iranista, muuttanut Suomeen yläkouluikäisenä Muslimi	36-v mies Päihdekuntoutuja Toisen asteen opinnot jääneet nuoruudessa kesken
30-v nainen Syntynyt sokeana Asuu avopuolisonsa kanssa	22-v muunsukupuolinen Opiskelee korkeakoulussa Seurustelee toisen muunsukupuolisen kanssa	40-v nainen Aikuisiällä ymmärsi olevansa lesbo Ex-miehen kanssa yhteishuoltajuus kahdesta lapsesta
29-v mies Muuttanut Venäjältä muutama vuosi sitten Saanut juuri opiskelupaikan	33-v mies Suomenruotsalainen Polyamorisessa suhteessa, kahden kumppanin kanssa	52-v transnainen Aloittanut jokin aika sitten sukupuolen korjausprosessin Asuu vaimonsa kanssa
20-v nainen Saanut äskettäin ADHD-diagnoosin Yrittää hakea opiskelupaikkaa	28-v mies Autismin kirjolla Muuttanut vauvana perheen kanssa Keniasta Suomeen	41-v nainen Kotoisin Somaliasta Suorittanut kaksi eri yliopistotutkintoa
48-v mies Heteroseksuaali Hyväpalkkaisessa työssä	95-v mies Kuuroutunut viimeisen 10 vuoden aikana Asuu palvelukodissa	55-v mies Unkarista perheensä kanssa Suomeen muuttanut romani Opiskelee itsenäisesti suomea
18-v mies Opiskelee autoalalla ammattikoulussa Homoseksuaali	31-v nainen Romani, käyttää perinteistä romanipukua	44-v mies Kongosta tullut pakolainen Yrittää saada perheensä Suomeen

	Valmistunut juuri luokanopettajaksi	
75-v nainen Eläkkeellä Käyttää pyörätuolia	25-v nainen Juuri muuttanut Helsinkiin Inarinsaamelainen, puhuu myös äidinkielenään inarinsaamea	19-v nainen Aseksuaali (ei koe juurikaan seksuaalista vetovoimaa toisiin ihmisiin) Ilmaisee itseään maskuliinisin tavoin
34-v nainen Kahden pienen lapsen yksinhuoltaja Biseksuaali (kokee seksuaalista vetovoimaa useampaa kuin yhtä sukupuolta kohtaan)	43-v mies Pitkäaikaistyötön Kärsii sosiaalisesta ahdistuksesta ja peliriippuvuudesta	46-v mies Suomeen muuttanut afroamerikkalainen Jäänyt äskettäin kouluikäisen lapsen yksinhuoltajaksi
28-v nainen Turvapaikanhakija Afganistanista Pienen vauvan äiti	19-v nainen Opiskelija, jolla on lukivaikeus Lestadiolainen	43-v nainen Ison yrityksen toimitusjohtaja Aviomies jäänyt koti- isäksi kolmelle lapselle

Väittämät

- Voin huoletta ostaa uusia tavaroita ja vaatteita
- Olen fyysisesti hyväkuntoinen
- Mielenterveyteni on vakaa
- Portaat tai kynnykset julkisissa paikoissa eivät vaikeuta liikkumistani
- Tunnen oloni tervetulleeksi mennessäni uusiin paikkoihin tai tavatessani uusia ihmisiä
- Minua ei tuomita tai pilkata ulkonäköni, tapojeni tai käytökseni vuoksi
- Toisenlaisten ihmisten toivotaan käyttäytyvän tai olevan kuten minä
- Voin helposti ottaa puheenvuoroja ja kertoa mielipiteitäni keskusteluissa tai muissa sosiaalisissa tilanteissa
- Minulta ei kysellä olenko tyttö vai poika
- Voin käyttää helposti ja turvallisesti julkisia vessoja
- Saan helposti palvelua äidinkielelläni
- Löydän vaivatta äidinkielelläni tietoa tarvitsemistani palveluista
- Koen, että uskontoni tai kulttuurini on yleisesti hyväksytty ja kunnioitettu
- Muut eivät reagoi negatiivisesti, kun puhun julkisesti äidinkieltäni
- Henkilöistä, joilla on sama seksuaalinen suuntautuminen kuin minulla, ei puhuta negatiivisesti tai alentavasti
- Henkilöistä, joilla on sama uskonto tai kulttuuri kuin minulla, ei puhuta negatiivisesti tai alentavasti
- Sukupuoleni ei vaikuta siihen, miten muut minua kohtelevat
- Tapaani ilmaista itseäni ei kyseenalaisteta tai kommentoida negatiivisesti (esim. Vaatetus, ulkonäkö, puhetyyli, käytös)
- Koen voivani puhua avoimesti perheestäni
- Muut kuuntelevat minua ja ottavat minut tosissaan, kun kerron asioistani tai mielipiteistäni
- Näen usein mediassa positiivisesti edustettuna kaltaisiani ihmisiä (tv, leffat, sarjat, musiikki, julkinen keskustelu, uutiset tms.)
- Tunnen oloni turvallisesti kulkiessani julkisesti kumppanini/kumppaneideni kanssa
- Työhaussa minua kohdellaan reilusti, ja valintaan vaikuttaa ainoastaan pätevyyteni ja osaamiseni

- Pystyn helposti elättämään itseni tai perheeni
- Minun on helppoa opiskella, tai voin helposti hankkia uuden koulutuksen
- Voin toimia aktiivisesti osana yhteiskuntaa ja vaikuttaa minulle tärkeisiin asioihin
- Voin helposti matkustaa ulkomaille tai lähteä lomalle
- En pelkää, että joutuisin häirityksi tai ahdistelluksi julkisilla paikoilla, työpaikalla tai koulussa
- Minusta tuntuu, että voin itse vaikuttaa elämäni kulkuun

Purku

Osallistujat jäävät paikoilleen seisomaan, pyydetään jokaista lukemaan roolinsa ääneen. Sen jälkeen siirrytään rinkiin ja puretaan ohjelma keskustelemalla esimerkiksi seuraavien kysymyksien avulla:

- Millaisia tunteita harjoitus sinussa herätti?
- Miltä sinusta tuntui nähdä oma paikka suhteessa toisiin?
- Miltä sinusta tuntui huomata muiden jäävän taakse/siirtyvän eteenpäin?
- Miltä sinusta tuntui astua eteenpäin/jäädä paikoilleen?
- Huomasitko joitain tiettyjä asioita, jotka vaikeuttivat etenemistä?
- Mitä huomaat, millaista viestiä toisten paikat kertoivat yhteiskunnasta?
- Heräsikö sinulle harjoituksen aikana ajatuksia tai oivalluksia miten erilaiset asiat vaikuttavat jokaisen arkeen?
- Miten voimme toimia, jotta ihmisten erilaiset lähtökohdat, ominaisuudet ja elämäntilanteet tulisivat huomioiduiksi

Nuorten versio

- Ilman opiskelupaikkaa jäänyt nuori
- Yläkouluikäinen nuori, jolla on maahanmuuttajatausta
- Tyttö, joka on ymmärtänyt olevansa lesbo
- Poika, jonka yksinhuoltajavanhempi on jäänyt työttömäksi
- Nuori, joka ei koe itseään tytöksi tai pojaksi
- Syrjäytynyt tyttö, jolla ei ole yhtäkään ystävää
- Pelaamiseen koukkuun jäänyt nuori
- Päihdeongelmista kärsivä nuori
- Juuri kaapista tullut homopoika
- Masennuksen takia opinnot keskeyttänyt nuori
- Nuori, joka korjaa sukupuoltaan pojasta tytöksi
- Kaksikielinen nuori, jonka toinen vanhempi on maahanmuuttaja
- Nuorisokodissa asuva yläkoululainen
- Nuori muslimipoika
- Saamelainen nuori
- Nuori, joka on ollut syntymästään asti kuuro
- Nuori, jolla on kehitysvamma, ja joka on aloittamassa ammattikoulua
- Alaikäisenä kotoa muuttanut lukiota käyvä poika
- Opiskelut aloittanut tyttö, jolla on ADHD
- Yksinäinen poika, jota kiusataan koulussa
- Suomessa syntynyt tummaihoisen nuori
- **Koulussa hyvin pärjäävä nuori, jolla on paljon ystäviä**
- **Hyvätuloisesta perheestä tuleva nuori**
- Suomeen muuttanut nuori, joka ei vielä puhu suomea
- Poikamaisesti pukeutuva tyttö
- Poika, joka meikkaa ja pitää laittautumisesta
- Nuori, jonka toisella vanhemmalla on päihdeongelma
- Nuori, jonka vanhemmat ovat samaa sukupuolta

Väittämät

- Saan helposti uusia ystäviä
- Minua ei pelota tai jännitä kulkiessani yksin kaupungilla
- Saan vanhemmiltani rahaa omiin menoihini
- Minua ei huoleta, mitä muut ajattelevat minusta tai jostain ominaisuudestani
- Voin vaikuttaa itseäni koskeviin asioihin
- Sukupuoleni tai sen ilmaisu ei aiheuta muissa ihmisissä kyseenalaistusta tai paheksuntaa
- En pelkää, että seksuaalinen suuntautumiseni saattaisi vaikuttaa siihen, miten minua kohdellaan
- Voin huoletta kertoa perheestäni, eikä minua pelota miten muut saattavat reagoida
- Koen, että minut nähdään arvokkaana osana lähiyhteisöäni (koulu, perhe, kaveripiiri)
- En koe, että minulla olisi mitään hävettävää
- Minulla on ympärilläni ihmisiä, jotka tukevat ja kannustavat minua
- Minut hyväksytään sellaisena kuin olen
- Uskon itse pärjäämiseeni ja kykyihini selvitä eteenpäin
- Minusta opiskelu on helppoa ja koulussa on mukava käydä
- Muut näkevät minut osaavana ja uskovat taitoihini
- Koen, että minulla on elämässä paljon mahdollisuuksia
- Saan helposti tietoa minua kiinnostavista asioista
- Voin hoitaa itsenäisesti joitain omia asioitani
- Minulla on perheen ulkopuolella sellaisia ihmisiä, joihin voin luottaa ja tukeutua
- Näen elokuvissa tai sarjoissa itseni kaltaisia nuoria positiivisesti edustettuna
- En kuule puhuttavan mitään alentavaa ja törkeää ihmisistä, joilla on joku samanlainen ominaisuus (seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli, ulkonäköön tai toimintakykyyn liittyvä asia) kuin minulla
- Kulttuurini tai uskontoni ei aiheuta muissa negatiivisia reaktioita
- Koen voivani olla täysin avoimesti oma itseni
- Tunnen oloni turvallisiksi julkisissa paikoissa (koulussa, kaupungilla)

- Mielestäni minulla on yhtä hyvät mahdollisuudet onnistua ja pärjätä kuin muilla ikäisilläni nuorilla
- Voin helposti ottaa selvää alueeni nuorille suunnatuista palveluista tai tapahtumista

Purku

Osallistujat jäävät paikoilleen seisomaan, pyydetään jokaista lukemaan roolinsa ääneen. Sen jälkeen siirrytään ringiin ja puretaan ohjelma keskustelemalla esimerkiksi seuraavien kysymyksien avulla:

- Millaisia tunteita harjoitus sinussa herätti?
- Huomasitko joitain tiettyjä asioita, jotka vaikuttivat etenemiseen?
- Millainen olo sinulle tuli, kun pääsit itse liikkumaan?
- Entä silloin kun jouduit jäämään paikoilleen?
- Heräsikö sinulla harjoituksen aikana ajatuksia tai oivalluksia miten erilaiset asiat vaikuttavat jokaisen arkeen?
- Millaista viestiä muiden paikat kertovat yhteiskunnasta?
- Millaisia tekoja voimme itse tehdä, että kaikki pääsisivät "etenemään" yhtä hyvin?

Ohjelman suunnittelussa inspiraationa ja pohjana käytettyjä materiaaleja:

- Kaikkien amis, Etuoikeuskävely, https://kaikkienamis.fi/wp-content/uploads/2020/05/kaikkienamis_etuoikeuskävely.pdf
- Suomen Punainen Risti, Yhdenvertaisuusharjoitus: Etuoikeuskävely, <https://rednet.punainenristi.fi/system/files/page/Yhdenvertaisuusharjoitus.pdf>
- Suomen Partiolaiset, Häirinnänvastaisia harjoitteita, Etuoikeuskävely, <https://www.partio.fi/wp-content/uploads/2018/12/Harjoitteet.pdf>